Human Information Interaction. Vol. 9, No. 4 (Winter 2023):1-12.
http://hii.khu.ac.ir
Original Article

Examining the fields of plagiarism in students and providing preventive solutions

*** Abdolmotalleb Abdollah**: Associate Professor, Department of Islamic Education, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran. (Corresponding Author) *abdollah_ab@yahoo.com*

Somayeh Mokhtar: Student of international relations, Department of human science, khorasgan, Iran.

Farhad Navaee: Graduated with a PhD in Political Sociology, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Received: 2022/12/11 Received in revised form: 2023/01/11 Accepted: 2023/02/12 Published online: 2023/03/03

Abstract

Introduction: plagiarism is one of the new phenomena in the academic environment in Iran, which includes different dimensions and types. So, its recognition and rooting are the problems of this research. Therefore, the main goal of the current research is to investigate the context and institutional and individual factors affecting the formation of plagiarism in Iran and provide policy solutions by decision-makers.
Methods: The current research method is descriptive qualitative. The statistical population of the research includes 15 university experts who were selected by judgment and snowball method. The data collection tool is a researcher-made questionnaire, which was completed during three stages (in a round-trip way) of indexing using the Delphi technique, and the validation of the conceptual model of the research was done using experts' opinions.
Results: The findings of the research showed that the factors affecting the occurrence of plagiarism in universities in Iran include two categories of individual and systemic components and 21 indicators related to these components. Individual factors related to the inherent personality characteristics of students such as lack of ideas, inability to manage time, lack of guilt, lack of some skills, and also some deficiencies in professors such as insufficient knowledge, lack of motivation among students, etc. Systemic or institutional factors are mostly due to incomplete and insufficient laws of universities, inappropriate training of these centers, and lack of attention to plagiarism and plagiarism.
Conclusion: In the end, based on both individual and systemic effective components, practical solutions have been presented to deal with plagiarism in universities.
Keywords: Scientific fraud, Individual factors, Institutional factors, Copyright.

Conflicts of Interest: Not reported.
Funding: It did not have a financial sponsor.

How to cite this article

APA: Abdollah, A., Mokhtari, S., Navaee, F. (2023). Examining the fields of plagiarism in students and providing preventive solutions. *Human Information Interaction*, 9(4); 1-12. (Persian)

Vancouver: Abdollah, A, Mokhtari, S, Navaee, F. Examining the fields of plagiarism in students and providing preventive solutions. *Human Information Interaction*, 9(4); 1-12. (Persian)

The journal of *Human Information Interaction* is supported by Kharazmi University, Tehran, Iran.
This work is published under CC BY-NC-SA 3.0 licence.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1401.9.4.6.8]

جلد نهم، شماره چهارم (زمستان ۱۴۰۱): ۱۲-۱
http://hii.khu.ac.ir
مقاله اصیل پژوهشی

بررسی زمینه‌های تقلب علمی در دانشجویان و ارائه راهکارهای بازدارنده

*عبدالمطلب عبدالله : دانشیار گروه معارف اسلامی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
abdollah_ab@yahoo.com
سمیه مختاری : دانشجوی روابط بین الملل، گروه حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، خوراسگان، ایران.
فرهاد نوائی : دکترای جامعه شناسی سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: تقلب علمی یکی از پدیده‌های جدید فضای آکادمیک در ایران است که ابعاد و انواع مختلفی را در برمی‌گیرد؛ بنابراین شناخت و ریشه‌یابی آن، مسئله این پژوهش است. براین‌اساس هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی زمینه و مولفه‌های نهادی و فردی تأثیرگذار بر شکل‌گیری تقلب علمی در ایران و ارائه راهکارهای سیاستی توسط تصمیم‌گیران است.

روش پژوهش: روش پژوهش حاضر، توصیفی از نوع کیفی است. جامعه آماری پژوهش شامل ۱۵ نفر از خبرگان دانشگاهی است که به روش قضاوتی و گلوله‌برفی انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها را پرسش‌نامه محقق ساخته است که طی سه مرحله (به شیوه رفت‌وبرگشت) شاخص‌یابی با استفاده از فن دلفی، تکمیل شد و اعتباریابی الگوی مفهومی پژوهش با بهره‌گیری از نظر خبرگان صورت پذیرفت.

نتایج: یافته‌های پژوهش نشان داد که عوامل مؤثر بر بروز تقلب در دانشگاه‌های ایران شامل دو دسته مؤلفه فردی و سیستمی و ۲۱ شاخص مرتبط با این مؤلفه‌ها است. عوامل فردی مربوط به ویژگی‌های ذاتی و شخصیتی دانشجویان ازجمله: نداشتن ایده، عدم توانایی مدیریت زمان، عدم احساس گناه، کمبود بعضی مهارت‌ها و همچنین بعضی نواقص در اساتید از جمله: دانش ناکافی، عدم ایجاد انگیزه کافی در بین دانشجویان و غیره است. عوامل سیستمی یا نهادی نیز بیشتر ناشی از قوانین ناقص و ناکافی دانشگاه‌ها، آموزش نامناسب این مراکز و عدم توجه کافی به مقوله کپی‌برداری و سرقت علمی است.

نتیجه‌گیری: در پایان بر اساس هر دو دسته مؤلفهٔ تأثیرگذار فردی و سیستمی، راهکارهایی به شکل عملی برای مقابله با تقلب علمی در دانشگاه‌ها ارائه داده است.

کلمات کلیدی: تقلب علمی، عوامل فردی، عوامل نهادی، کپی‌رایت

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۲۰
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۰/۲۱
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۲۳
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۲/۱۲

تعارض منافع: گزارش نشده است.
منبع حمایت کننده: حامی مالی نداشته است.

شیوه استناد به این مقاله

APA: Abdollah, A, Navaee, F, Mokhtari, S. (2023). Examining the fields of plagiarism in students and providing preventive solutions. *Human Information Interaction*, 9(4); 1-12. (Persian)

Vancouver: Abdollah, A, Navaee, F, Mokhtari, S. Examining the fields of plagiarism in students and providing preventive solutions. *Human Information Interaction*, 9(4); 1-12. (Persian)

انتشار مجله تعامل انسان و اطلاعات با حمایت مالی دانشگاه خوارزمی انجام می‌شود.
انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC-SA 3.0 صورت گرفته است.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1401.9.4.6.8]

مقدمه

بحث تقلب موضوع جدیدی نیست و ریشهٔ آن به زمان نوشتن بشر و قبل از میلاد مسیح باز می‌گردد. محققان تعاریف مختلفی را از تقلب در دانشگاه یا تقلب آکادمیک[1] ارائه کرده‌اند. بر طبق تعریف فرهنگ لغت وبستر تقلب آکادمیک یعنی: مشارکت عمدی در اقدامات کلاهبردارانه در یکی از فعالیت‌های آکادمیک/دانشگاهی یا در انجام کار شخص دیگر و یا سرقت ایده یا اثر افراد و ارائه آن به نام خود، استفاده از اثر دیگران بدون استناد به آن، سرقت ادبی و ارائه ایده یا اثر موجود به‌عنوان اندیشه یا اثری جدید (وبستر[2]، ۲۰۰۰). این تعریف در واقع شامل دریافت کمک از منابع نامشخص برای حل تکالیف و آزمون‌ها و سرقت و کپی از دیگران (ارائهٔ اثر دیگری به‌جای اثر خود) تحریف اطلاعات (استفاده از نقل یا عبارات از منابع نامعتبر) نیز می‌شود. چنین چارچوبی از تقلب وقتی در بستر جامعه آکادمیک ایران قرار می‌گیرد می‌تواند بسیار وسیع‌تر شده و واگذاری مقالات و پایان‌نامه‌ها و تکالیف درسی به شخص دیگری، جایگزینی افراد در امتحانات و داده‌سازی در اثبات فرضیات یا تغییر داده‌های تحقیق برای اثبات فرضیات به‌منظور رضایت سازمان متبوع و غیره را در برگیرد. البته باید توجه داشت که ارزیابی و بررسی دقیق میزان تقلب در دانشگاه آسان نیست؛ زیرا که در اغلب موارد دانشجویان تمایلی به پذیرش تقلب خود ندارد اما به‌هرحال تقلب امری رایج است.

تحقیقات نشان می‌دهد که میزان تقلب در دانشگاه‌های جهان در طی ۳۰ سال گذشته به‌شدت افزایش یافته و به بیش از ۶۰ درصد رسیده است. از سوی دیگر در عصر حاضر در دانشگاه‌ها، ما با تلفیق نسلی مواجه هستیم. بدین معنا که دانشجویان و استادان از نسل‌های متفاوتی هستند که ارزش‌های اخلاقی، نگرش، سبک زندگی و رفتار متفاوتی دارند (دیربای[3]،۲۰۰۶؛ کولانکو و کلارک[4]، ۲۰۰۶). در کنار این تفاوت و فاصلهٔ نسلی، باید جنسیت، ملیت، وضعیت تحصیلی و سن دانش‌آموختگان را نیز در نظر گرفت. برخی از تحصیل‌کردگان نسل امروز، تقلب را به‌عنوان نوعی مهارت و بازی هوشی موجه می‌دانند. آنان نسبت به نسل‌های گذشته نگرش منعطف‌تری به امور غیراخلاقی دارند (گالی، کوهلر و پاتریکوین[5]، ۲۰۰۷)؛ بسیاری از آنان معتقدند که بیشتر افراد موفق با صداقت به موفقیت نرسیده‌اند و در واقع تقلب را مقوله‌ای عادی تلقی می‌کنند و آن را امری خلاف در نظر نمی‌گیرند.

به‌طورکلی تقلب را می‌توان در سه حوزهٔ اصلی در نظر گرفت:

الف) دریافت و یا ارسال اطلاعات از دیگران.

ب) استفاده از منابع و کتاب ممنوع.

ج) دخل و تصرف در فرایند ارزیابی و نمره‌دهی.

این موضوع اغلب یا با تجهیزات و فناوری‌های پیشرفته در جامعه و یا با استفاده از تکنیک‌هایی بدون استفاده از فناوری انجام می‌شود. مانند شیوه‌های تقلب در جلسات امتحانی و ردوبدل‌کردن برگه‌ها، استفاده از زبان اشاره برای انتقال پاسخ به دیگری، نوشتن پاسخ‌ها بر روی نوارهای کاغذی و نگاه‌کردن به برگهٔ دیگری، فرستادن فرد دیگر به‌جای خود برای امتحان‌دادن، ساخت‌وپاخت با استاد واحد درسی مربوطه برای دریافت سؤالات امتحانی و استفاده از سؤالات تکراری توسط اساتید و غیره. در زمینهٔ استفاده از فناوری‌های پیشرفته جهت اقدام به تقلب می‌توان به استفاده از تلفن همراه، ضبط‌صوت، خودکار فرابنفش، دوربین‌ها و گوشی‌های بسیار ریز اشاره کرد که فرد با استفاده از آن‌ها اطلاعات را به بیرون از جلسهٔ امتحانی به مخابره می‌کند و از طریق گوشی بسیار ریزی که در داخل گوشش قرار داده است پاسخ‌ها را دریافت می‌کند (فاچر[6]،۲۰۰۹).

در عصر حاضر با گسترش اینترنت و استفاده از تلفن همراه شیوه‌های تقلب در دانشجویان نیز به‌مراتب پیشرفته‌تر و خلاقانه‌تر شده است. در بسیاری از موارد تشخیص اینکه کدام کلمات در جمله متعلق به خود دانشجو است یا از جای دیگر برداشته شده است تا حدی زیادی غیرممکن تصور می‌شود. می‌توان گفت که گسترش فناوری‌های نوین، فرایند تقلب‌کردن را نیز برای دانشجویان ساده و آسان کرده است و درعین‌حال نیز همبستگی مستقیم و مثبتی میان پیشرفت فناوری و افزایش تقلب در

[1] Academic dishonesty
[2] Webster
[3] Dyrbye
[4] Kolanko & Clark
[5] Kohler, Patriquin & Gulli
[6] Faucher

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1401.9.4.6.8]

دانشگاه‌ها وجود دارد. بر طبق یک نظرسنجی بر روی ۱۲۲۲ دانش‌آموز در حال تحصیل در انگلستان مشخص شده است که اینترنت محیطی هدایتگر برای تقلب آکادمیک بوده است (سلوین[1]، ۲۰۰۸). افزایش دسترسی به سایت‌های اینترنتی که در آن مقالات دانشگاهی قابل خریداری هستند و ازدیاد سایت‌های اطلاعاتی که می‌توان اطلاعات را از آن کپی کرد، امکان و احتمال سرقت ادبی را برای دانش‌آموزان بیشتر کرده است. برخی از سایت‌های اینترنتی مانند **(Cheater.com** و **The Paper Store**، **A-1 Term Papers)** نیز به دانشجویان راهکارهایی مبتنی بر تقلبی موفق را ارائه می‌دهند. اما نکتهٔ دیگر اینکه بعد از شناسایی تقلب، فرایند برخورد با موضوع، حامی دانشگاه‌ها نیست و استاد واحد مربوطه ملزم به شهادت و یا ارائهٔ کارهای کلاسی دانشجو است تا تقلب دانشجو فرایند قانونی به خود بگیرد که بسیار زمان‌بر و پیچیده است. به همین دلیل بسیاری از موارد گزارش نشده و دانشجویان تنبیه نمی‌شوند و به‌تبع آن میزان تقلب میان دانشجویان رواج و گسترش بیشتری می‌یابد (جانسون[2]، ۲۰۱۰). بحث تقلب در ایران نیز مدت‌هاست موضوع خبرگزاری‌ها و مقالات مختلفی است و حتی به مجلس نیز کشانده شده است. اینکه علت تقلب در دانشگاه‌های ایران چیست و مولفه‌های تعیین‌کننده آن در سطح نهادی و فردی کدام‌اند مسئله‌ای است که این پژوهش با آن روبه‌رو است؛ بنابراین پژوهش حاضر در تلاش برای پاسخ‌دادن به سؤالات زیر است؛

۱. عوامل فردی مؤثر در شکل‌گیری تقلب علمی در دانشگاه‌های ایران کدام‌اند؟
۲. عوامل سیستمی و نهادی مؤثر در شکل‌گیری تقلب علمی در دانشگاه‌های ایران کدام‌اند؟
۳. عوامل اصلی تقلب در دانشگاه‌های ایران به‌طورکلی کدام‌اند؟

پیشینهٔ تحقیق

در سراسر جهان تحقیقات مختلفی در زمینهٔ تقلب دانش‌آموزان و دانشجویان، دلایل و چگونگی آن انجام شده است. بسیاری از تحقیقات تنها بر روی یک کشور یا یک دانشگاه خاص و یا دانشجویانی از رشته‌ای خاص تمرکز داشته‌اند درحالی‌که برخی دیگر از تحقیقات نیز بر روی دانشجویانی از دو یا چند کشور کار کرده‌اند تا دلایل تقلب را میان آنان شناسایی کنند.

پورنقی و خسروی (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان «رابطه دانش، اخلاقی پنداری و اعمال سرقت علمی دانشجویان» انجام دادند. نتایج پرسش‌نامه محقق ساخته ایشان نشان داد که دانش کاربران در خصوص میزان آگاهی از سرقت علمی متوسط بوده و میزان اعمال و ارتکاب نمونه‌های مورد پرسش کم است. دانشجویان اقدامات مطرح‌شده را تا حد متوسطی از نظر اخلاقی جدی می‌دانند. بین میزان دانش و آگاهی کاربران از سرقت علمی و اخلاقی نپنداشتن آن رابطه و همبستگی معنادار مثبت و بالایی وجود دارد. بین اخلاقی پنداشتن سرقت علمی و اعمال آن نیز، رابطه معنادار، معکوس و ضعیف وجود دارد. بر طبق نتایج هرچه میزان دانش و آگاهی کاربران از سرقت علمی بیشتر باشد، تفکر اخلاقی کاربران نیز بالا می‌رود و بالعکس. همچنین با بالارفتن اخلاقی نپنداشتن سرقت علمی، اعمال و ارتکاب آن نیز کاهش می‌یابد. این موضوع تأکیدی بر نیاز به توسعه آموزشی و پرورشی دانشجویان توسط دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی در کشور است. سهیلی و دیگران (۱۴۰۰) هدف از انجام پژوهش خود با عنوان «بررسی تأثیر درک سرقت علمی، نگرش به سرقت علمی، ارزش‌های شخصیتی و محق پنداری تحصیلی بر میزان سرقت علمی در بین دانشجویان دکتری دانشگاه بوعلی سینا» را تعیین میزان عوامل مختلف بر تمایل دانشجویان دکتری دانشگاه بوعلی همدان به سرقت علمی عنوان نمودند. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها پیمایشی است. جهت گردآوری داده‌ها از پنج پرسش‌نامه استفاده شد. نتایج تجزیه‌وتحلیل داده‌ها نشان داد که متغیرهای درک سرقت علمی، نگرش به سرقت علمی و ارزش‌های شخصی، بر میزان سرقت علمی دانشجویان تأثیر منفی و معنی‌داری دارند. همچنین، متغیر محقق پنداری تحصیلی بر میزان سرقت علمی دانشجویان تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. ضیائی و دیگران (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان «سرقت علمی از دیدگاه دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه پیام‌نور مشهد» انجام دادند که این پژوهش با هدف بررسی نگرش و رفتار دانشجویان دررابطه‌با سرقت علمی انجام شده است. روش مورداستفاده در این پژوهش، توصیفی – همبستگی بوده و از پرسش‌نامه جهت گردآوری اطلاعات استفاده شده است. یافته‌ها نشان داد که بین نگرش و میزان سرقت علمی دانشجویان رابطه معنی‌داری وجود دارد. اما بین میزان سرقت علمی دختران و پسران تفاوتی وجود ندارد. نتایج پژوهش حاکی

[1] Selwyn

[2] Johanson

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1401.9.4.6.8]

از این است که سرقت علمی در محیط دانشگاهی شایع شده است؛ به همین دلیل، می‌بایست به دانشجویان دراین‌رابطه آموزش‌های لازم داده شود تا به دلیل عدم آشنایی با اصول نگارش علمی، مرتکب سرقت علمی نشوند. راهکار دیگر، در جهت جلوگیری از سرقت علمی، تصویب مقررات و آئین‌نامه‌های انضباطی در دانشگاه و اطلاع آن به دانشجویان، جهت توجه به آن است. دولیما[1] و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود، ارتباط بین دو عامل فردی و وضعی را در سرقت علمی مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که «میزان آگاهی از سرقت علمی» و همچنین «تجربه سختی‌ها در زندگی تحصیلی» تأثیر معناداری بر «سرقت علمی» دارد درحالی‌که بین «سال تحصیل» و «سرقت علمی» ارتباط معناداری وجود ندارد. علاوه بر این، دانشجویانی که درک بالاتری از عواقب سرقت علمی دارند با احتمال کمتری مرتکب سرقت علمی می‌شوند. دانشجویانی که مرتکب سرقت علمی می‌شوند با احتمال بیشتری مرتکب سایر انواع تخلفات علمی نیز خواهند شد. ترمین و کورتیس[2] (۲۰۲۱) در پژوهش خود به بررسی عوامل اجتماعی و عوامل درونی مؤثر بر سرقت علمی پرداختند. نتایج نشان داد که عوامل خودکنترلی، فشار درونی، فشار اطرافیان جهت گرفتن نمرات بالا، سن، جنسیت، فرهنگ، و میل به کسبت مدارک دانشگاهی بالاتر به ترتیب بیشترین میزان تأثیر بر سرقت علمی را دارند. امیری و خامسان (۲۰۱۲) به بررسی استیلای تقلب آکادمیک میان زنان و مردان دانشگاه بیرجند پرداختند و دریافته‌اند که میانگین تقلب در امتحانات کمتر از حد میانه است؛ اما عقیدهٔ کلی بر این است که میزان شیوع تقلب بیش از حد متوسط است. همچنین نرخ تقلب در پسران ایرانی بیشتر از دختران است. یکی از رایج‌ترین روش‌های تقلب در جلسات امتحانی نیز نگاه‌کردن برگه و پاسخ‌ها دیگران و نوشتن تقلب بر روی تکه‌های کاغذ است. یکی از روش‌های رایج در انجام تکالیف دروس دانشگاهی کپی‌کردن آن از اینترنت و یا رونویسی از روی تکالیف سایر هم‌کلاسیان است. دررابطه‌با تقلب، نقش عوامل درونی از قبیل عدم پاسخگویی و نداشتن زمان مناسب در مقایسه با علل بیرونی مانند تکالیف دشوار و یا انتظارات بالا از دانشجویان بیشتر مطرح شده است. در تحقیق دیگر کیوان آقاجانی و چشمه سهرابی (۲۰۱۲) باهدف درک عوامل و آسیب‌های تقلب، بر روی تجربیات دانشجویان پزشکی دانشگاه اصفهان به بررسی این موضوع پرداختند. محققین بر اساس نتایج این مطالعه، عوامل انجام تقلب را به دو دسته درونی و بیرونی تقسیم کرده‌اند. عوامل درونی مربوط به استعداد، سطح درک دانشجو و دریافت‌های وی از کانال‌های خانواده و اجتماع است. عوامل بیرونی از محیط پیرامون برمی‌آیند که بر روی عملکرد افراد در این تحقیق تأثیر می‌گذارند. در این مورد فرد تحت‌تأثیر عوامل محیطی اقدام به تقلب خودخواسته و ناخواسته می‌کند. داروییان و فقیهی (۲۰۱۲) نیز به بررسی انگیزه‌ها و دلایل سرقت آکادمیک در ایران پرداخته‌اند. این مطالعه ابتدا به بررسی اصول اخلاقی پذیرفته شده در این زمینه می‌پردازد و سپس مثال‌هایی از دزدی و کپی‌برداری و دلایل و علل نهفته در پس آن را مطرح می‌کند. عدم توسعه، فقدان دانش، آموزش مناسب، دادن نمره بدون ارزیابی، توجه به کمیت به‌جای کیفیت تحقیقات، نگرش مدرک محور، کمبود قوانین مشخص و بازدارنده از تقلب و عدم تخصیص بودجهٔ کافی به تحقیق و پژوهش در ایران دلایل و انگیزه‌هایی هستند که به‌واسطه آنها دزدی آکادمیک رخ می‌دهد و استراتژی‌هایی چون وضع قوانین بازدارنده، انجام فعالیت‌های سازندهٔ فرهنگی و آموزشی، ایجاد پایگاه‌دادهٔ جامع تحقیقاتی برای جلوگیری یا کاهش تقلب مطرح شده‌اند تا بتوان از این طریق میزان دزدی آکادمیک و تقلب در دانشگاه‌ها را در ایران کاهش داد.

روش پژوهش

روش پژوهش، در این مقاله از نوع توصیفی – تحلیلی است. پژوهش در دو مرحله:

۱- طراحی چارچوب مفهومی پژوهش دنبال شد.

۲- اعتبارسنجی چارچوب مفهومی دنبال شد. به این منظور با مطالعه ادبیات و مبانی نظری تحقیق ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگو مشخص شدند. شاخص‌ها، ابزاری هستند که بر اساس آن داده‌های خام به اطلاعات مفید، تبدیل شده و زمینه را برای مقایسه، مهیا می‌کنند. چارچوب مستحکم برای تولید علم، نیازمند شناسایی روش‌های مؤثر، شاخص قابل‌سنجش و همچنین ارزش‌گذاری هرکدام از عوامل و شاخص‌هاست. اعتبارسنجی به‌عنوان شناخته‌شده‌ترین الگوی ارزیابی، مبنای مؤثری برای سنجش شاخص‌ها را ایجاد کرده و با شفاف‌سازی امور، این اطمینان را خواهد داد که

[1] De Lima

[2] Tremayne & Curtis

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1401.9.4.6.8]

برنامه‌ها منطبق بر معیارهای از پیش تعیین شده پیش می‌رود. پس از استخراج ابعاد، مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و اعتبار چارچوب مفهومی با استفاده از تکنیک دلفی و نظر خبرگان بررسی و تأیید شد. جامعه آماری پژوهش شامل ۱۵ نفر از خبرگان دانشگاهی بودند. برای اجرای این ارتباط ساختاریافته نیاز به بازخورد در مورد نقش افراد، ارزیابی قضاوت گروه، فرصت اصلاح دیدگاه‌ها و سطحی از ناشناس ماندن است. بنابراین، هدف از این روش دسترسی به مطمئن‌ترین توافق گروهی خبرگان درباره موضوعی خاص است که با استفاده از پرسش‌نامه و نظرخواهی از خبرگان به‌دفعات باتوجه‌به بازخورد حاصل از آنها صورت می‌پذیرد. برای بررسی اعتبار، پرسش‌نامه دلفی مبتنی بر ابعاد و مولفه‌های استخراجی از دیدگاه صاحب‌نظران گوناگون است که روایی صوری و محتوایی آن پس از مطالعه توسط متخصصان دانشگاهی تأیید شده و در جامعه آماری ابهامات آن رفع شده است. پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ به دست آمده و پرسش‌نامه بر اساس ۲ مؤلفه و ۲۱ شاخص تنظیم شد و در گروه نمونه ۱۵ نفری از خبرگان دانشگاهی که به روش نمونه‌گیری قضاوتی و گلوله‌برفی انتخاب شده‌اند، توزیع و طی سه مرحله به روش دلفی شاخص‌یابی شد، شاخص‌هایی که بر حسب محاسبات آماری دارای ضریب توافقی بالاتر از ۸۰ درصد بودند، پذیرفته شدند.

یافته‌های پژوهش

نتایج اجرای پژوهش با استفاده از تکنیک دلفی:

مرحله اول: جمع‌آوری اطلاعات در قالب بحث و بررسی‌های کارشناسی اعضای گروه تحقیق.

در این مرحله باتوجه‌به مبانی نظری و ایده محقق، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های استخراجی مؤثر بر تقلب در دانشگاه در جمع گروه تحقیقاتی مورد بررسی و بحث قرار گرفت و توافق اولیه حاصل شد.

مرحله دوم: توزیع پرسش‌نامه ساختاریافته بین خبرگان.

در این مرحله، پرسش‌نامهٔ ساختاریافته با ۲۱ شاخص طراحی شد و بین خبرگان توزیع و از اعضای گروه خواسته شد تا تناسب، شفافیت و جامعیت هر یک از ابعاد و مؤلفه‌ها را مشخص نمایند. نتایج به شرح جدول ذیل به دست آمد.

جدول ۱. ضریب توافقی عوامل موثر بر تقلب در دانشگاه(دور اول)

بعد	مؤلفه	شاخص	ضریب تناسب	شفافیت	جامعیت	میانگین
تقلب در دانشگاه	فردی	عدم داشتن ایده	۰٫۸۴	۰٫۸۸	۱۰۰	۳٫۶۵۴
		فشار زمانی و عدم توانایی مدیریت زمان	۰٫۹	۰٫۹۴	۱۰۰	۴٫۰۱۲
		عدم فهم موضوع	۰٫۸۱	۰٫۸۵	۱۰۰	۳٫۶۴۶
		عدم آشنایی نسبت به انواع تقلب و مجازات	۰٫۸۶	۰٫۸۹	۱۰۰	۳٫۵۰۸
		عدم حس تعهد، پاسخگویی و مسئولیت	۰٫۸۵	۰٫۸۸	۱۰۰	۳٫۶۵۰
		عدم احساس گناه و خطاکاری	۰٫۷۴	۰٫۷۷	۱۰۰	۳٫۷۵۶
		نداشتن مهارت‌های آکادمیک لازم	۰٫۸	۰٫۸۳	۱۰۰	۳٫۴۳۳
		بی‌انگیزگی بر اثر عدم توجه کافی و دانش استادان	۰٫۹۵	۰٫۹۸	۱۰۰	۳٫۳۹۰
		قرار گفتن در شرایط برابر با دیگران	۰٫۹۲	۰٫۹۵	۱۰۰	۳٫۵۷۹
		حس ماجراجویی و سرگرمی	۰٫۶۱	۰٫۹۱	۱۰۰	۳٫۵۴۷
		رشد سریع و بی‌رویهٔ دانشگاه‌ها	۰٫۸۹	۰٫۹۲	۱۰۰	۳٫۵۹۱
		ضعف قوانین مالکیت فکری و کپی‌رایت در ایران	۰٫۹۴	۰٫۹۷	۱۰۰	۳٫۷۸۷
		اهمیت مدارک دانشگاهی در کسب پرستیژ و ارتقای شغلی	۰٫۸۸	۰٫۹۱	۱۰۰	۳٫۴۳۳
		عدم تعامل میان دانشگاه‌ها و نبود بانک دادهٔ سراسری و واحد	۰٫۸۶	۰٫۸۹	۱۰۰	۳٫۶۵۴
		اهمیت چاپ مقالات علمی و پژوهشی برای استادان و دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری	۰٫۸۸	۰٫۹۱	۱۰۰	۴٫۰۱۲
		عدم تربیت استادان کارآمد و توانمند	۰٫۸۱	۰٫۷۷	۱۰۰	۳٫۶۴۶

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1401.9.4.6.8]

	نبود وحدت رویه و قوانین واحد برای مجازات با متخلفان	۰٫۷۸	۰٫۷۴	۱۰۰	۳٫۵۰۸
سیستمی و	پیدایش و گسترش اینترنت	۰٫۸۶	۰٫۸۲	۱۰۰	۳٫۶۵۰
نهادی	بی‌توجهی دانشگاه‌ها به تقلب و نبود آموزش واحد و جامع در دانشگاه‌ها در این مورد	۰٫۶۸	۰٫۶۴	۱۰۰	۳٫۷۵۶
	عدم اطلاع‌رسانی دانشگاه‌ها نسبت به قوانین، آیین‌نامه‌ها و مجازات‌ها درارابطه‌با متخلفین و متقلبان	۰٫۹	۰٫۸۶	۱۰۰	۳٫۴۳۳
	نبود واحد درسی و نرم‌افزار فارسی در زمینه رفرنس‌نویسی	۰٫۸۸	۰٫۸۴	۱۰۰	۳٫۳۹۰

مرحله سوم: اصلاح شاخص‌ها بر اساس نظر خبرگان.

در این مرحله، پرسش‌نامه ساختاریافته، با ۲۱ شاخص بازنگری و مجدداً بین خبرگان توزیع و از اعضای گروه خواسته شد تا تناسب هر یک از ابعاد و مولفه‌های مربوط به عوامل مؤثر بر تقلب در دانشگاه را مشخص کنند. در این مرحله، نظرات جمع‌آوری و پرسش‌نامه اختصاصی برای هر یک از خبرگان تهیه شد. به این معنا که با استفاده از نتایج مرحله دوم، علاوه بر اصلاح متغیرها، یک ستون به نتیجه شخصی خبره و یک ستون به نتایج کل خبرگان اضافه شد. سپس از خبرگان درخواست شد تا پاسخ‌ها را مجدداً مرور و در صورت نیاز در نظرات و قضاوت‌های خود تجدیدنظر نمایند و دلایل خود را در موارد عدم اجماع ذکر و با درنظرگرفتن ضریب توافقی هر عنوان، اهمیت آن را بیان نمایند. نتایج در ادامه ارائه شده است:

جدول ۲. ضریب توافقی عوامل موثر بر تقلب در دانشگاه(دور دوم)

بعد	مؤلفه	شاخص	ضریب توافق	خطای نمونه‌گیری
تقلب در دانشگاه	فردی	عدم داشتن ایده	۸۵%	۱۵%
		فشار زمانی و عدم توانایی مدیریت زمان	۸۸%	۱۲%
		عدم فهم موضوع	۹۲%	۸%
		عدم آشنایی نسبت به انواع تقلب و مجازات	۷۸%	۲۲%
		عدم حس تعهد، پاسخگویی و مسئولیت	۸۳%	۱۷%
		عدم احساس گناه و خطاکاری	۸۵%	۱۵%
		نداشتن مهارت‌های آکادمیک لازم	۷۶%	۲۴%
		بی‌انگیزگی بر اثر عدم توجه کافی و دانش استادان	۹۰%	۱۰%
		قرار گفتن در شرایط برابر با دیگران	۹۶%	۴%
		حس ماجراجویی و سرگرمی	۴۱%	۵۹%
	سیستمی و نهادی	رشد سریع و بی‌رویهٔ دانشگاه‌ها	۹۰%	۱۰%
		ضعف قوانین مالکیت فکری و کپی‌رایت در ایران	۸۵%	۱۵%
		اهمیت مدارک دانشگاهی در کسب پرستیژ و ارتقای شغلی	۸۸%	۱۲%
		عدم تعامل میان دانشگاه‌ها و نبود بانک دادهٔ سراسری و واحد	۹۲%	۸%
		اهمیت چاپ مقالات علمی و پژوهشی برای استادان و دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری	۹۶%	۴%
		عدم تربیت استادان کارآمد و توانمند	۹۴%	۶%
		نبود وحدت رویه و قوانین واحد برای مجازات با متخلفان	۸۷%	۱۳%
		پیدایش و گسترش اینترنت	۸۶%	۱۴%
		بی‌توجهی دانشگاه‌ها به تقلب و نبود آموزش واحد و جامع در دانشگاه‌ها در این مورد	۸۲%	۱۸%
		عدم اطلاع‌رسانی دانشگاه‌ها نسبت به قوانین، آیین‌نامه‌ها و مجازات‌ها درارابطه‌با متخلفین و متقلبان	۸۴%	۱۶%
		نبود واحد درسی و نرم‌افزار فارسی در زمینه رفرنس‌نویسی	۹۳%	۷%

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1401.9.4.6.8]

همان گونه که جدول فوق نشان می‌دهد، بالاترین ضریب توافقی خبرگان در مورد اهمیت چاپ مقالات علمی و پژوهشی برای استادان و دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری و پایین‌ترین فراوانی مربوط به حس ماجراجویی و سرگرمی بوده است. بر طبق نظر خبرگان در این مرحله شاخص حس ماجراجویی و سرگرمی کمتر از ۵۰ درصد خبرگان به‌عنوان عوامل مؤثر در تقلب به آن رأی مثبت داده‌اند و در نتیجه از دور دوم حذف می‌شود و در دور سوم اضافه نمی‌شود.

مرحله چهارم: اصلاح شاخص‌ها و توزیع مجدد پرسش‌نامه بین خبرگان.

در این مرحله، پرسش‌نامه ساختاریافته با ۲۰ شاخص طراحی شد و در مرحله سوم بین خبرگان توزیع و نتایج تحلیل شد.

جدول ۳. ضریب توافقی عوامل موثر بر تقلب در دانشگاه(دور سوم)

بعد	مؤلفه	شاخص	ضریب توافقی درصد
تقلب در دانشگاه	فردی	عدم داشتن ایده	۸۸%
		فشار زمانی و عدم توانایی مدیریت زمان	۹۲%
		عدم فهم موضوع	۸۱%
		عدم آشنایی نسبت به انواع تقلب و مجازات	۸۲%
		عدم حس تعهد، پاسخگویی و مسئولیت	۷۸%
		عدم احساس گناه و خطاکاری	۸۹%
		نداشتن مهارت‌های آکادمیک لازم	۸۴%
		بی‌انگیزگی بر اثر عدم توجه کافی و دانش استادان	۸۹%
		قرار گفتن در شرایط برابر با دیگران	۸۴%
	سیستمی	رشد سریع و بی رویه‌ی دانشگاه‌ها	۸۰%
		ضعف قوانین مالکیت فکری و کپی رایت در ایران	۸۵%
		اهمیت مدارک دانشگاهی در کسب پرستیژ و ارتقای شغلی	۷۹%
		عدم تعامل میان دانشگاه‌ها و نبود بانک داده‌ی سراسری و واحد	۷۸%
		اهمیت چاپ مقالات علمی و پژوهشی برای استادان و دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری	۹۲%
		عدم تربیت استادان کارآمد و توانمند	۸۸%
		نبود وحدت رویه و قوانین واحد برای مجازات با متخلفان	۸۷%
		پیدایش و گسترش اینترنت	۸۴%
		بی‌توجهی دانشگاه‌ها به تقلب و نبود آموزش واحد و جامع در دانشگاه‌ها در این مورد	۸۷%
		عدم اطلاع‌رسانی دانشگاه‌ها نسبت به قوانین، آیین‌نامه‌ها و مجازات‌ها در رابطه با متخلفین و متقلبان	۹۰%
		نبود واحد درسی و نرم‌افزار فارسی در زمینه رفرنس نویسی	۸۶%

همان گونه که در جدول فوق نشان می‌دهد، بالاترین ضریب توافقی خبرگان مربوط به اهمیت چاپ مقالات علمی و پژوهشی برای استادان و دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری و پایین‌ترین ضریب مربوط به عدم تعامل میان دانشگاه‌ها و نبود بانک دادهٔ سراسری و واحد بوده است.

مرحله پنجم: مقایسه نظرات خبرگان در مورد عوامل مؤثر بر بروز تقلب در دانشگاه.

نتایج نظرات خبرگان در مراحل مختلف پیش گفته شده و مورد بررسی قرار گرفته و نتایج آن به شرح زیر است:

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1401.9.4.6.8]

جدول ۴. مقایسه نظرات خبرگان در مورد عوامل موثر بر بروز تقلب در دانشگاه

بعد	مؤلفه	ضریب توافقی نظر خبرگان (درصد)		
		مرحله اول	مرحله دوم	مرحله سوم
تقلب در دانشگاه	فردی	۸۸%	۹۳%	۱۰۰%
	سیاسی	۹۰%	۹۵%	۱۰۰%
میانگین		۸۹%	۹۴%	۱۰۰%

با استفاده از آمار استنباطی آزمون ضریب هماهنگی توافقی کندال برای تعیین میزان توافق متخصصین، آزمون خی دو و آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای رتبه‌بندی مؤلفه‌ها استفاده شد.

جدول ۵. نتایج آزمون

رتبه	مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	میانگین رتبه	آماره خی دو	درجات آزادی	سطح معنی‌داری	ضریب توافقی کندال
۱	فردی	۳/۶۱۸	۰/۸۸۱	۱/۷۱۱	۱/۰۱۲	۱	۰/۸۸۱	۰/۷۲
۲	سیاسی	۳/۶۲۴	۰/۷۹۸	۱/۷۸۸				

بحث و نتیجه‌گیری

در حال حاضر، توسعه و پیشرفت علمی یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های دولت‌ها و سیاستمداران کشورهای گوناگون از جمله ایران است. در همین خصوص، دانشگاهیان نیز تلاش‌های چشمگیری انجام می‌دهند، ولی همواره موانع و آفت‌هایی در زمینه پیشرفت و توسعه علم وجود دارد و سرقت علمی از جمله معروف‌ترین این آفت‌هاست. در سراسر تاریخ بشر سرقت علمی (کپی‌برداری غیرمجاز) امری رایج بوده است؛ بنابراین می‌توان بیان نمود یکی از مسائل مهمی که موجب نگرانی پژوهشگران واقعی است، سرقت مطالب، افکار و ایده‌های آنان است. این امر ممکن است به دلایل مختلفی صورت گیرد که باتوجه‌به تحقیقات صورت‌گرفته در ایران و چهارچوب‌های نظری مطرح شده بر اساس تحقیقات انجام‌گرفته در خارج از کشور می‌توان دلایل تقلب در کشور ایران را به دودستهٔ فردی و سیستمی تقسیم کرد. علل فردی آن‌هایی هستند که دانشجویان به دلیل شرایط فردی، اجتماعی، خانوادگی و اقتصادی مبادرت به تقلب می‌کنند. دستهٔ دوم عوامل سیستمی هستند که خود منجر به بازتولید تقلب شده و یا روزنه‌هایی را ایجاد می‌کند که فرد مرتکب تقلب پژوهشی گردد.

به‌طورکلی، عوامل فردی‌ای که در دانشجویان منجر به تقلب می‌شود را می‌توان به ده دستهٔ کلی تقسیم نمود که عبارت‌اند از

۱) عدم داشتن ایده

۲) فشار زمانی و عدم توانایی مدیریت زمان

۳) عدم فهم موضوع یا آنچه از آنان خواسته شده است

۴) عدم آشنایی نسبت به انواع تقلب و مجازات آن

۵) عدم حس تعهد، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری

۶) عدم احساس گناه و خطاکاری

۷) نداشتن مهارت‌های آکادمیک لازم

۸) بی‌انگیزگی بر اثر عدم توجه کافی و دانش استادان

۹) قرار گفتن در شرایط برابر با دیگران

۱۰) حس ماجراجویی و سرگرمی

در بررسی ریشه‌های تقلب علمی، مولفه‌های فردی تنها یکی از موارد مهم در این زمینه است. تنها عواملی فردی باعث مبادرت به تقلب در افراد نمی‌شود؛ بلکه محیط دانشگاه و شرایط بیرونی نیز منجر به تشدید و گسترش بیشتر این مسئله می‌شود. عواملی که از محیط پیرامون بر فرد و شرایط تحصیلش اثرگذارند، این عوامل عبارت‌اند از:

۱)رشد سریع و بی‌رویهٔ دانشگاه‌ها

۲)ضعف قوانین مالکیت فکری و کپی‌رایت در ایران

۳)اهمیت مدارک دانشگاهی در تفکر عامهٔ مردم ایران

۴) لزوم داشتن مدارک دانشگاهی بالاتر برای افزایش حقوق و ترفیع شغلی

۵)عدم تعامل میان دانشگاه‌ها و نبود بانک دادهٔ سراسری و واحد

۶)اهمیت چاپ مقالات علمی و پژوهشی برای استادان و دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1401.9.4.6.8]

۷) عدم تربیت استادان کارآمد و با معلومات
۸) نبود وحدت رویه و قوانین واحد برای مجازات با متخلفان
۹) پیدایش و گسترش اینترنت
۱۰) از بین رفتن فرهنگ تلاش و سخت‌کوشی در بین ایرانیان
۱۱) بی‌توجهی دانشگاه‌ها به تقلب و نبود آموزش واحد و جامع در دانشگاه‌ها در این مورد
۱۲) عدم اطلاع‌رسانی دانشگاه‌ها نسبت به قوانین، آیین‌نامه‌ها و مجازات‌ها دررابطه‌با متخلفین و متقلبان
۱۳) نبود واحد درسی و نرم‌افزار فارسی در زمینه‌ی رفرنس نویسی

براین‌اساس در پژوهش حاضر، عوامل مؤثر بر سرقت علمی در ایران شناسایی و رتبه‌بندی شد. بدین منظور، پس از بررسی‌های دقیق ادبیات و پیشینه تحقیق و استفاده از روش دلفی ۲۲ عامل در مرحله ابتدائی در قالب دو دستهٔ عوامل فردی و عوامل سیستمی شناسایی و پس از تجزیه‌وتحلیل داده‌های پرسش‌نامه نتایج زیر به دست آمد:

- چهار عامل اصلی تقلب در کشور با منشأ فردی به ترتیب عبارت‌اند از:

۱) فشار زمانی و عدم توانایی مدیریت زمان
۲) عدم احساس گناه و خطاکاری
۳) بی‌انگیزگی بر اثر عدم توجه کافی و دانش اساتید
۴) عدم داشتن ایده

نتایج این قسمت از پژوهش تا حد زیادی با پژوهش دولیما و همکاران (۲۰۲۱) که عوامل فردی را بر سرقت علمی مؤثر می‌دانستند و ترمین و کورتیس (۲۰۲۱) که عوامل درونی را بر سرقت علمی مؤثر می‌دانستند همخوانی دارد.

- چهار عامل اصلی تقلب در کشور با منشأ سیستمی به ترتیب عبارت‌اند از:

۱) اهمیت چاپ مقالات علمی و پژوهشی برای استادان و دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری
۲) عدم تربیت استادان کارآمد و توانمند
۳) نبود وحدت رویه و قوانین واحد برای مجازات با متخلفان
۴) بی‌توجهی دانشگاه‌ها به تقلب و نبود آموزش واحد و جامع در دانشگاه‌ها در این مورد

نتایج این قسمت از پژوهش تا حد زیادی با پژوهش ترمین و کورتیس (۲۰۲۱) که عوامل فشار اطرافیان و میل به کسب مدارک دانشگاهی بالاتر را بر سرقت علمی مؤثر می‌دانستند و پژوهش پورنقی و خسروی (۱۴۰۱) که افزایش میزان دانش و آگاهی کاربران از سرقت علمی را بر کاهش سرقت علمی، اعمال و ارتکاب آن مؤثر می‌دانستند همخوان است.

- چهار عامل اصلی تقلب به‌طورکلی عبارت‌اند از:

۱) اهمیت چاپ مقالات علمی و پژوهشی برای استادان و دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری
۲) فشار زمانی و عدم توانایی مدیریت زمان
۳) عدم احساس گناه و خطاکاری
۴) بی‌انگیزگی بر اثر عدم توجه کافی و دانش اساتید

نتایج پژوهش سهیلی و دیگران (۱۴۰۰) نیز نشان از تأثیر متغیرهای درک سرقت علمی، نگرش به سرقت علمی و ارزش‌های شخصی، بر افزایش میزان سرقت علمی دانشجویان دارد. همچنین نتایج پژوهش دارویان و فقیهی (۲۰۱۲) نیز نشان از تأثیر فقدان دانش و آموزش مناسب، توجه به کمیت به‌جای کیفیت تحقیقات بر افزایش سرقت علمی دارد.

لذا، راهبردهای مناسب جهت کنترل و کاهش مسئله سرقت علمی به‌صورت زیر ارائه می‌گردد:

- رتبه‌بندی اساتید دانشگاه‌ها بر اساس معیارهای دیگری غیر از تعداد مقالات علمی – پژوهشی.
- گسترش و همگانی کردن استفاده از نرم افزاهایی همچون لینگالاین[1] که به تشخیص سرقت علمی در متون فارسی می‌پردازد.
- آموزش فرهنگ استفاده به شکل مناسب از اینترنت و منابع موجود علمی در آن.
- اطلاع‌رسانی دقیق دانشگاه‌ها نسبت به قوانین، آیین‌نامه‌ها و مجازات‌ها دررابطه‌با سارقین علمی به دانشجویان جدیدالورود.

[1] Lingaline

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1401.9.4.6.8]

- تعامل بیشتر دانشگاه‌ها با مراکز صنعتی برای حرکت به سمت تحقیقات کاربردی و مفید برای صنایع مختلف.
- بسترسازی مناسب برای احداث دانشگاه‌ها و مراکز علمی قبل از تصویب تأسیس این مراکز.
- تصویب جرائم سنگین به متقلبان علمی کشور اعم از دانشجویان یا اساتید با تأسیس مرکزی جهت نظارت بر این مهم (هرچند به‌تازگی چند سازمان دست به اقداماتی جهت تدوین قوانین روش و کاملی مبنی بر استفاده صحیح از منابع، قوانین بازدارنده و تعیین جزای جرائم وقوع یافته در این زمینه را داشته‌اند، اما بااین‌وجود همچنان فقدان اساسی از حضور قوانین در این حوزه احساس می‌گردد).
- برگزاری دوره‌هایی جهت آشنایی کلیه استادان و دانشجویان با قوانین حقوق مؤلفان.
- ایجاد قوانین لازم‌الاجرا در دانشگاه‌ها و مراکز علمی کشور (علی‌رغم وجود قوانین مدون در حوزه‌های گوناگون، در زمینه سرقت علمی، قوانین بازدارنده مناسبی تدوین نشده است).
- ایجاد پایگاه دادهٔ یکپارچه از تمامی پایان‌نامه‌های کلیهٔ دانشگاه‌ها. متأسفانه برخی از دانشگاه‌های دولتی مانند دانشگاه تهران تمایلی به شرکت در این طرح‌ها ندارند و با وزارت علوم همکاری نمی‌کند؛ پس باید راهکاری‌هایی یافت که بتوان زمینهٔ همکاری این دانشگاه‌ها را فراهم کرد. در این پایگاه دادهٔ یکپارچه باید متن کامل تمامی پایان‌نامه‌ها قرار بگیرد و موتور جستجوی پیشرفته‌ای بر آن تعبیه شود که امکان جستجوی دقیق واژگان و متن پایان‌نامه را در اختیار جستجوگر قرار دهد و امکان تکرار و دزدی پایان‌نامه‌ها را کمتر کند.
- ایجاد فضای تعاملی ایرانی: مشابه سایت‌های آکادمیک مانند **Academia.edu** و **Reseaechgate.net** که در آن استادان و دانشجویان تعامل مستقیمی داشته و دانشجو موظف باشد به‌صورت هفتگی مطالبی که را نوشته است برای استاد ارسال کند.
- تقویت و بالابردن دانش استادان و به‌خصوص دانش انگلیسی و پرداخت مبلغ بیشتر برای رسیدگی به پایان‌نامهٔ استادان و مطالعهٔ بیشتر.
- در برخی از دانشگاه‌های خارج از متد الگوریتم استفاده می‌شود به این طریق که سوابق و وضعیت تحصیلی، پیشینهٔ خانوادگی دانشجو ثبت و بر اساس آن پیش‌بینی می‌شود که توانمندی یک دانشجو تا چه حد است پس در نتیجه امکان نوشتن پایان‌نامه‌ها در حدی فراتر از توان دانشجو منطقی نمی‌تواند باشد.
- از روش‌هایی که در خارج از کشور پیشنهاد می‌شود این است که دست‌خطی از دانشجو گرفته شود و یا از او خواسته شود که مقالهٔ کوتاهی بنویسد و از این طریق استایل و سبک نوشتاری دانشجو ثبت می‌شود و متن پایان‌نامه با مطلبی که پیش‌تر نوشته مقایسه می‌شود.
- جهت اجرای صحیح قوانین ابتدا باید تا مدتی معلوم مقوله آموزش و نهادینه‌سازی انجام گیرد که این خلأ به‌شدت در کشورمان احساس می‌گردد (آموزش هر قانونی در روند اجرای خود نیازمند آموزش فرهنگ‌سازی است. یکی از بهترین راه‌های تحقق و حفظ قانون مالکیت فکری و معنوی اتخاذ آموزش‌های مناسب و فرهنگ‌سازی در این زمینه است).
- آگاه نمودن محققین در استفاده از منابع اینترنتی و ذکر مأخذ و انجام آموزش‌های مناسب در این مورد در سازمان‌ها، مدارس و دانشگاه‌های می‌تواند در نهادینه‌سازی و گسترش فرهنگ و رعایت قوانین و اصول موجود در این زمینه مؤثر واقع گردد.
- ارائه آموزش‌های لازم از طریق رسانه‌ها به والدین به‌منظور کاهش فشار آنها به فرزندانشان در رابطه با دریافت نمرات بالاتر.
- دادن تکالیف علمی مختلف به هر دانشجو به نسبت استعداد و توانایی‌هایش.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1401.9.4.6.8]

- ارائه آموزش‌های صحیح در زمینه منبع‌نویسی، نگارش مقاله و شناسایی انواع سرقت‌های ادبی در محیط‌های آموزشی.

References

Aghajani, R., Keyvan Ara, M., Cheshmeh Sohrabi, M., and Papi, A. (2012). Pathological analysis of cheating and scientific theft: based on a qualitative research. Iranian Journal of Education in Medical sciences/ Special Issue on of Educational Development and health promotion, 1063-1073.

Amiri, M. & Khamsyan, A. (2012). Lack of scientific honesty a threat to the dignity of higher education system: A review of personal and contextual factors.

Darouian, S. & Faghihi, M. (2012). The Study of Motives and Causes of Scientific Theft. Quarterly of the Mission of Public Management, 1, 137- 154.

de Lima, J. Á., Sousa, Á., Medeiros, A., Misturada, B., & Novo, C. (2021).Understanding undergraduate plagiarism in the context of students' academic experience. Journal of Academic Ethics, 1-22. https://doi.org/10.1007/s10805-021-09396-3

Dyrbye, L. N., Thomas, M. R., Huntington, J. L., Lawson, K. L., Novotny, P. J., Slaon, J. A., et al. (2006). Personal life events and medical student burnout: A multicenter study. Academic Medicine, 81, 374–384.

Faucher, D., & Caves, S. (2009). Academic dishonesty: Innovative cheating techniques and the detection and prevention of them. Teaching and Learning in Nursing, 4(2), 37-41.

Gulli, C., Kohler, N., & Patriquin, M. (2007). The great university cheating scandal. Maclean's, 120, 32–36.

Johanson, L. S. (2010). Encouraging academic honesty: A nursing imperative. Journal of Christian Nursing, 27(3), 267-271. Amuticampus investigation. Research in Higher Education, 38(3), 379-96. San Diego.

Pournaghi, R. Khosravi, M (2022). The Relationship between Knowledge, Ethical Perceptions and Students Plagiarism, Journal of Ethics in Scince and Technology, 17(1), 92-95. magiran.com/p2447356

Selwyn, N. (November 1, 2008). A safe haven for misbehaving?: An investigation of online misbehavior among university students. Social Science Computer Review, 26(4), 446-465.

Soheili, F. Hamidi,A. Khasseh ,A.A (2022). The effect of the perception of plagiarism, plagiarism attitudes, values personality and the right-concept study on plagiarism among Ph.D. Students of Bu-Ali Sina University, Journal of Academic Librarianship and Information Research, 55(2), 1-20.

Tremayne, K. & G. J. Curtis. 2021. Attitudes and understanding are only part of the story: self-control, age and self-imposed pressure predict plagiarism over and above perceptions of seriousness and understanding. Assessment & Evaluation in Higher Education 46 (2): 208-219

Webster. (2000). Webster Dictionary, 43.

Ziaei, S. Zamani Behabadi,N (2016). Plagiarism of view of postgraduate students of Payam Noor University of Mashhad, Knowledge and Information Management, 3(1), 87-96. magiran.com/p1748990

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1401.9.4.6.8]